

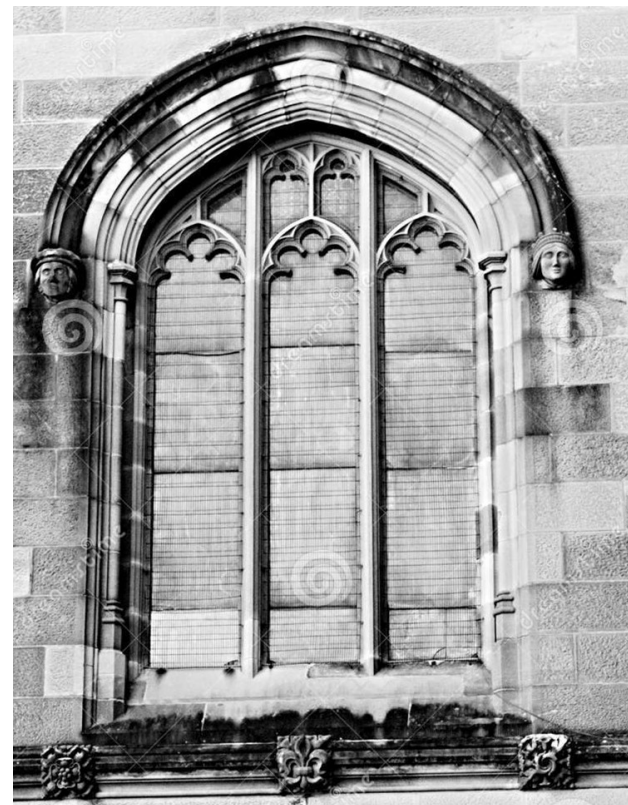
Periodizace literatury

RSb040 Úvod do studia literární vědy

#1

Literární období

- typicky podle ARCHITEKTONICKÝCH SLOHŮ
- dominantní žánry a poetiky
- proměny funkcí literatury

Literární směr

- od 19. stol.
- vnitřně soudržná poetika
- organizovaná činnost

Literární skupina

- skupina konkrétních autorů sdružených často kolem časopisu, edice
- Skupina 42
- Skupina československých surrealistů
- Ručovci
- Lumírovci
- Májovci

Literární škola

- skupina autorů sdružená kolem osobnosti
- často napodobování (epigonství)

Románský sloh (11.-12. stol.)

- hrdinné písně a eposy (O Rolandovi, O Cidovi)
- rozvíjející se křesťanské oblasti (Itálie, Francie, Německo, Anglie)
- dominuje latina
- kázání, epos, kronika, legenda

Epos (Píseň o Rolandovi)

Gaskoněk z Bordeaux Engelier, ctný rytíř,
1290 pobodne koně do krvavé bitvy.
K Escremizovi z Valterny se blíží.
Štít roztříští, jenž na hrdle mu visí,
rozrazí pancíř ze vši mužné síly
a hrotem kopí dosáhne mu k plicím.
1295 Trup ze sedla pak srazí neživý již.
A takto praví: „Pro smrt jste si přišli!“

CI

Hle, Esturgana Oto vyzve k boji,
do kůže štítu zarazí své kopí,
potrhá bílé a též rudé plochy.
1300 Mohutnou ranou rozpáře mu osníř,
své dobré kopí do hrudi mu vnoří,
pak bez života ze sedla ho shodí.
A takto praví: „Zemřeš bez pomoci!“

Kronika (Kosmova kronika česká)

VRATISLAV HODLÁ LANCE POVÝŠITI NA BISKUPA

Tehdy Konrád a Ota uslyševše, že se biskup pražský odebral ke Kristu, poslali pro bratra Jaromíra, povolali ho zpět z Polska a odpásali mu pás rytířský, a on opět přijal roucho a postřížiny duchovní. Mezitím kníže Vratislav, chtě se zajistit do budoucnosti a obávaje se, aby se bratr, až by se stal biskupem, nespikl proti němu s řečenými bratřími, jal se v duchu sám u sebe rozjímati, jak jen by ho mohl o biskupství připravit. Toho času žil na dvoře knížecím jakýsi kaplan Lanc, ze Saska ze vznešeného rodu pocházející, muž vysoce důstojný a velmi učený, povýšený na probošta kostela litoměřického, mravy i životem ne v rozporu s hodností biskupskou. A poněvadž zůstával knížeti vždy věrný, kníže všemožně o to stál, aby byl biskupem pražským.

Gotický sloh (12.-15. stol.)

- písně (lyrické), eposy, kroniky, kázání, legendy
- Dante (přechod k renesanci)
- germánské písně (edda, O Nibelunzích)

Kronika (Dalimilova kronika)

Páni po koniu pojedú,

až Bieliny řěky dojedú.

Podle té řěky kóň poteče,

na jednu úlehl přiteče,

s na niejž oráše muž veliký,

obinuv své nohy lýky.

Kázání (Hus)

V tomto čtení jest zmienka o vězení svatého Jana, krstitele Kristova; druhé, o divných skutcích pána Ježíše Krista; třetí, A. o chvále svatého Jana. O vězení die čtenie: „Když uslyšě Jan v okovách skutky Kristovy.“ Tu věz, že S. Jan byl jest v okovách v žaláři proto, že tresktal jest Heroda krále z cizoložstvie, jakož píše S. Mt. v 14 k. 3-4 v. řka: Herodes popadl jest Jana, a svázal a vsadil ho do žaláře pro Erodias, ženu bratra svého; neb říkal jemu Jan: Neslušie jie tobě mieti.

Dante: Peklo

Zpěv třetí

¹ MNOU PŘICHÁZÍ SE K SÍDLU VYHOŠTĚNCŮ,

² MNOU PŘICHÁZÍ SE DO VĚČNÉHO BOLU,

³ MNOU PŘICHÁZÍ SE V ŘÍŠI ZATRACENCŮ.

⁴ PÁN SPRAVEDLNOST DAL MI DO ÚKOLU.

⁵ JSEM DÍLO, KTERÉ CHTĚLY K SVĚTA SPÁSE

⁶ MOC BOŽÍ, MOUDROST S PRVNÍ LÁSKOU SPOLU.

⁷ NEBYLO PŘED MÝM VZNIKEM VĚCÍ V ČASE,

⁸ JEN VĚCI VĚČNÉ. JÁ TAK VĚČNÁ PRÁVĚ:

⁹ NADĚJE ZANECH, KDO MNOU UBÍRÁ SE!

Renaissance (14.-16. stol.)

- příklon k člověku, odklon od Boha
- antika, individualismus, měšťanství
- objevy a vynálezy
- smyslnost, rozumovost
- Francesco Petrarca
- Giovanni Boccaccio: *Dekameron*
- William Shakespeare
- Francois Rabelaise
- John Milton
- Miguel de Cervantes y Saaverda: *Don Quijote*

Dekameron

Služka zavedla Andrcuccia do domu své paní, jež bydlela ve čtvrti zvané Hampejz, jejíž jméno už samo ukazuje, jak počestná je to čtvrť. Andreuccio však o tom nic nevěděl a netušil, ba měl za to, že jde na nějaké velepočestné místo a k nějaké roztomilé paní a bez rozpaků, veden služkou, vstoupil do jejího domu. Stoupal po schodišti, a když služka zavolala na svou paní: „Tady je Andreuccio,“ spatřil nahoře na schodišti onu paní, jež na něho už čekala.

Sonet (Petrarca)

Nemohla být ani stvořena z prvků pozemských...

Kde zlato vzal bůh lásky, z které žíly,
na ty dva copy kadeřavých vlasů?
Kde v trní růže? Z kterých zeměpásů
ten křehký sních, v nějž dech a tep se vlily?

Odkud ty perly, z kterých letmo střílí
ta cudná slova tlumeného hlasu?
Odkud má tolik nebeského jasu
a božských krás pro mramor čela bílý?

Od kterých kůrů, z kterých kruhů ráje
ten zpěvný hlas, jenž trápí mě a tráví,
že snad mě stráví za nedlouhý čas?

Kterého slunce záře vrozena je
těm očím, v nichž můj bol i mír můj pravý
a z nichž mě žehnou plameny a mráz?

Sonet (Shakespeare)

Znaven tím vším, já chci jen smrt a klid,
jen nevidět, jak žebrá poctivec,
jak pýchou dme se pouhý parazit,
jak pokříví se každá čistá věc,
jak trapně září pozlátko všech poct,
jak dívčí cudnost brutálně rve chtíč,
jak sprostota se sápe na slušnost,
jak blbost na schopné si bere bič,
jak umění je pořád služkou mocných,
jak hloupost zpupně chytrým poroučí,
jak prostá pravda je všem prostě pro smích,
jak zlo se dobru chechtá do očí.

Znaven tím vším, já umřel bych tak rád,
jen nemuset tu tebe zanechat.

Baroko (16.-18. stol.)

- katolicismus, jezuité, protireformace
- mysticismus, alegorie
- vypjatost výrazu, citová exaltace
- silné projevy ve všech uměleckých druzích ([malba](#), [architektura](#), [hudba](#))
- literatura psaná duchovními (JAK, Bohuslav Balbín)

Bedřich Bridel: Co Bůh, člověk?

Zdá se mi, že k vysoku
již se nad planéty beru,
odtud jen na poskoku
z země se k nebi poberu:
ňáký mě oheň živí,
kostí vnitřnosti protírá:
oheň div, než bez dříví,
i tělo i duši zžírá.
Takliž mne obnovuješ?
srdce mé, mozek, mé žíly,
Bože, si zhotovuješ,
oheň ten mě mdlí i sílí:
z světa, z toho oudolí,
k sobě mne, můj Bože, voláš,
kde všecko stůně, bolí,
když tak v vnitřnostech plápoláš.

Klasicismus (17.-18. stol.)

- umělecké zásady (předepsaná podoba děl, pevné žánry)
- návrat k antice
- pravidelnost, schematičnost
- vysoká X nízká umění/témata
- komedie, tragédie
- Molière
- Jean Racine

Osvícenství: didaktičnost, vědeckost (Voltaire, Diderot)

klasicismus v [malbě](#) / [architektuře](#) / [hudbě](#)

(pre)Romantismus

- individualismus, idylická příroda, láska, utrpení
- rozervaný hrdina
- ústup rozumovosti
- návrat ke středověku, mýtům, legendám
- K. H. Mácha: *Máj*, *Cikáni*, *Kat*
- K. J. Erben: *Kytice*
- V. Hugo, A. de Musset, Novalis, A. S. Puškin, M. J. Lermontov

K. H. Mácha: *Máj*

Tak zašel dnes dvacátý den,
v krajinu tichou kráčí sen.
Poslední požár kvapně hasne,
i nebe, jenž se růžojasně
nad modrými horami míhá.
„On nejde — již se nevrátí! —
Svedenou žel tu zachvátí!“
Hluboký vzdech jí ňadra zdvíhá,
bolestný srdcem bije cit,
a u tajemné vod stonání
mísí se dívky pláč a lkání.
V slzích se zhlíží hvězdný svit,
jenž po lících co jiskry plynou.
Vřelé ty jiskry tváře chladné
co padající hvězdy hynou;
kam zapadnou, tam květ uvadne.

Realismus

- mimetičnost, realistická zobrazivost
- ústup individualismu, kolektivní hrdina
- dominance románu a povídky
- kritika společnosti a morálky
- venkovská tematika (ve slov. zemích)
- A. Jirásek, H. Sienkiewicz, T. Nováková
- Stendhal, H. de Balzac

Naturalismus

- vliv pozitivismu
- literatura = vědecká metoda popisu světa
- extrémní zaměření na detail
- tematika společenských deviací (prostitutky, zloději, chudina)
- genetická determinace “zlým genem”
- E. Zola, K. M. Čapek-Chod, G. de Maupassant

Moderna

- odmítnutí naturalismu a realismu
- návrat individualismu
- lartpourlartismus - umění má sloužit výhradně uměleckým cílům
- snaha po dokonalosti formy
- silně diferencované směry

Symbolismus

[malba](#) (Carlos Schwab: Hrobníková smrt)

- snaha o postižení reality skrze zahalené symboly
- S. Mallarmé, A. Rimbaud, P. Verlaine, O. Březina

Otokar Březina: Ženy

Co zpívá večer nad královstvími, nad městy, nad oseními
a nad cestami tajuplnými, soumraky zarosenými?

Čí ruce v sadech západů, když pod nebesy zaplanou,
po tisíciletí vám růže trhají jak na přivítanou? -

Karel Hlaváček: Hrál kdosi na hoboje

Hrál dlouze na hoboje, v tmách na pobřeží, v tmách,

na plochem pobřeží, kde nikdo nepřistál:

hrál pro svou Lhostejnost, či hrál spíš pro svůj Strach?

byl tichý Pastervec, či vyděděný Král?

Dekadence

Vzpomeňte, duše má, nač za letního rána,

jak stvořeného pro lásku,

jsme přišli: u cesty zdechlina rozežraná

na horkém loži z oblásků

(Ch. Baudelaire)

Impresionismus (A. Sova)

Ó, proč tak pozdě? řek jsem k ní. Poslední slunce na síti,
zvony mi v mlhách umlkly, jsou ptáci v travách ukrytí,
mé louky teskní vůní mdlou a vody sešeřeny jsou
a přes přívozy stíny jdou a všecko planou je už hrou.

Anarchističtí buřiči

Touha má bloudí těkavě světem,
a já popíjím v úzkých zdech.

Co je mi po tom, budu-li dětem
cestou k domovu na posměch!

Propil jsem peníze, na dluh pít budu.

Šťasten, kdo propije boty své!

Zřím oknem krčmy ven v rozmoklou půdu.

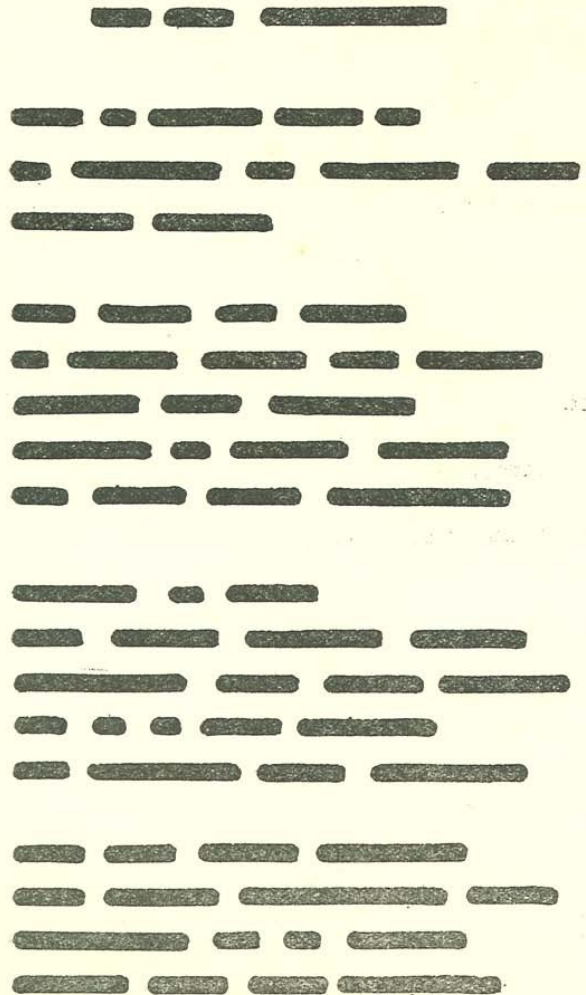
Podzim se stromů listí rve.

Avantgarda

- odmítnutí “starého světa”
- hledání nových, často extrémních či experimentálních postupů
- vnitřně velmi diferencované hnutí
- častý příklon k radikálním politickým proudům (fašismus, komunismus)

Dadaismus

- nesmysl a absurdno jako metoda práce
- odmítnutí války
- Tristan Tzara, M. Duchamp
- Man Ray, Max Ernst
- Branko V. Poljanski

Futurismus

- víra v technický pokrok
- tematika strojů a vynálezů
- F. T. Marinetti
- V. Majakovskij, V. Chlebnikov

“Prohlašujeme, že se nádhera světa obohatila o novou krásu: o krásu rychlosti. Závodní automobil se svou kapotou ozdobenou velkými rourami podobnými hadům s výbušným dechem. Řvoucí automobil, jenž jako by se řítí po dělových nábojích, je krásnější než Niké ze Samothráky.”

Surrealismus

- metoda: psychoanalýza, freudiánství
- automatické psaní
- sen, změněné stavy vědomí
- A. Breton, P. Eluard
- V. Nezval, Toyen
- S. Dalí
- Jiří Kolář

Poetismus

- český avantgardní směr
- poezie se má prožívat
- obliba zábavných témat (cirkusy, kino, film, alkohol, exotika)
- V. Nezval, K. Biebl, J. Seifert

S LODÍ JEŽ DOVÁŽÍ ČAJ A KÁVU

*S lodí jež dováží čaj a kávu
pojedu jednou na dalekou Jávu*

*Za měsíc loď když vypluje z Janova
stane u zeleného ostrova*

*Pojedem spolu já a ty
vezmeš s sebou jen kufřík a svoje rty*

*Pojedem okolo pyramid
loď počká až přejde Mojžíš a jeho lid*

*S vysokou holí zaprášenými opánky
jde první přes mořskou trávu a rozkvetlé sasanky*

*Hejno ryb na suchu zvedá svá křídla jako ptáci
letí za vodou a ve vlnách se ztrácí*

Proletářská poezie/literatura

- tematizace života dělnické třídy a chudiny
- touha po spravedlivém světě
- přechod k soc. realismu
- J. Wolker, M. Gorkij
- J. Hora, V. Nezval, M. Majerová

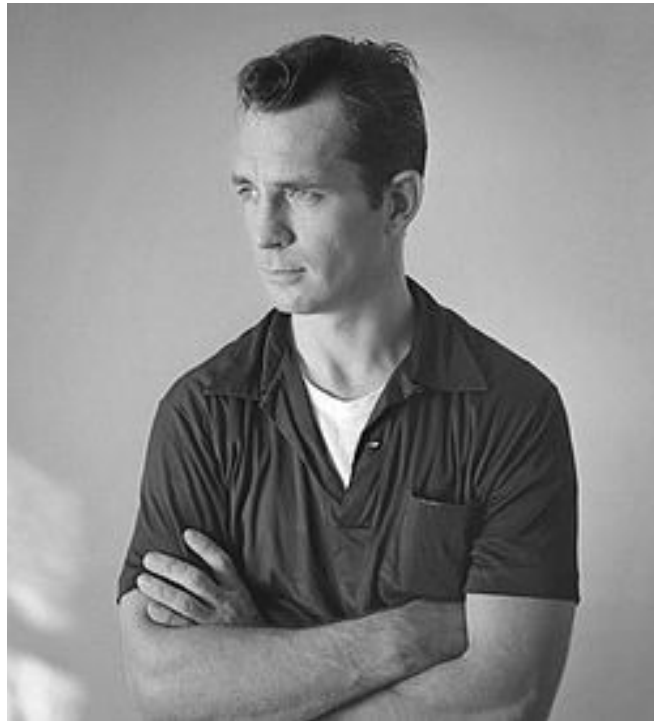
Utichly továrny, utichly ulice,
usnuly hvězdy okolo měsíce
a z města celého v pozdní ty hodiny
nezavřel očí svých jenom dům jediný,
očí sých ohnivých, co do tmy křičí,
že za nimi uprostřed strojů, pák, kotlů a železných tyčí
dělníků deset své svaly železem propletlo,
aby se ruce a oči jim změnily ve světlo.

"Antoníne, topiči elektrárenský,
do kotle přilož!"

Existencialismus

Beatnici

Potkala jsem ho tak náhle jako strach

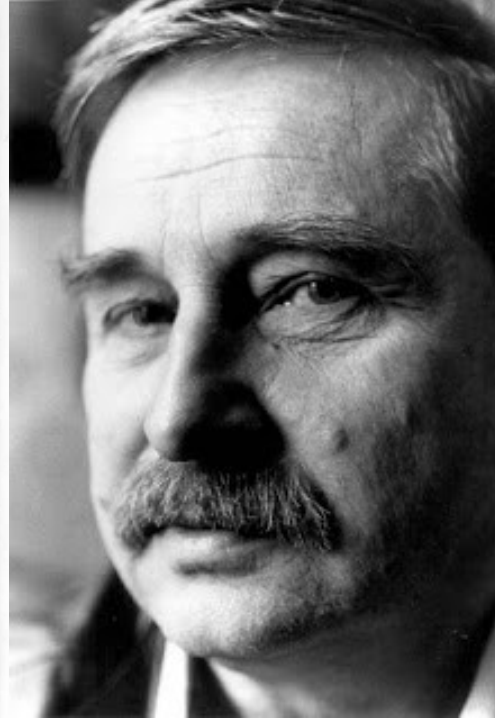
Stál na mostě, díval se do tmy dolů

Ptám se ho: „To jsi básník a nebo sebevrah?“

A on řekl: „Pojď, budem smutní spolu.“

Postmodernismus

ZÁPIS O ADAMU KADMONOVI

Chazaři^v spatřovali v lidských snech písmena a pátrali v nich po pračlověku, předvěkém Adamu Kadmonovi, který byl mužem i ženou zároveň. Věřili, že každému člověku přísluší jedno z písmen abecedy, že každé z těch písmen představuje část těla Adama Kadmona na zemi a že se ve snech lidí ta písmena kombinují a ožívují v Adamovo tělo. Avšak ta písmena a jazyk jimi naznačovaný nejsou totožné s těmi, které používáme my. Chazarové byli přesvěd-

Tak se jména objevují jako rolničky na čepici až po Adamovi, který ve svém 139. žalmu praví: „Než ještě mám na jazyku slovo, aj, Hospodine, ty to všechno víš.“ To, že bylo podstatným jménům určeno ležet v povaze lidských jmen, jen potvrzuje, že ona sama nenáleží do řádu slov, která tvoří jméno Boží. Neboť Boží jméno (Tóra) je sloveso, nikoli substantivum, a to sloveso začíná písmenem *Alef*. Bůh nahlížel do Tóry, když tvořil svět, a tak slovo, jímž svět začíná, je sloveso. Náš jazyk má proto

Další směry/školy/proudy?

- nový román?
- underground?
- ruralismus?
- vitalismus?
- můžeme dnes mluvit vůbec o těchto pojmech?